

FFA innspill til NOU 2020:12 Næringslivet betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn

Om forskningsinstituttene

Forskningsinstituttene Fellesarena organiserer de 32 selvstendige forskningsinstituttene som fyller kriteriene for grunnfinansiering fra Forskningsrådet, til sammen 6500 årsverk og 10,2 mrd kr i årlig omsetning, derav 1,2 mrd kr fra utlandet.

Norge har i sin instituttsektor et velfungerende apparat for anvendt, tverrfaglig og målrettet forskning. Forskningen er innrettet mot samfunnsutfordringer og bidrar til konkurransekraft, innovasjonsevne og omstilling i næringsliv og offentlig sektor i hele landet. Forskningsinstituttene er sentrale forsknings- og innovasjonspartnere for bedriftene og fungerer som akseleratorer for omstilling i samfunnet. Instituttene bygger en bro mellom grunnleggende forskning og private og offentlige virksomheters behov for ny kunnskap og nye løsninger.

Forskningsinstituttene har oppdragsgivere og samarbeidspartnere i hele landet. De regionalt forankrede instituttene – Telemarksforskning, Vestlandsforskning, Møreforskning, Nordlandsforskning og NORSUS har en særlig sterk forankring i distriktene, men også nasjonale institutter som NORCE, SINTEF, NOFIMA og NIBIO er representert utenfor de store byene og samarbeider nært med næringsliv og offentlige aktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt. I sum arbeider instituttene med alle typiske "distriktsnæringer", som fiskeri og havbruk, kraftproduksjon, prosessindustri og landbruk. De aller fleste instituttene jobber med samarbeidspartnere fordelt over hele landet.

Politikkutvikling og omstilling krever bred forskningsbasert kunnskap

Rapporten tar for seg mange problemstillinger som næringsliv i distriktene står overfor, både omstilling for å møte økt global konkurranse, omstilling til bærekraft og omstilling til digital fremtid.

Skal en møte disse omstillingsutfordringene, kreves det forskningsbasert kunnskap i bred forstand. Det innebærer kunnskap om naturressurser, miljø og bærekraft, om teknologi og digitalisering, om samfunnsendringer og hvordan endringene interagerer. Utvalget peker på manglende kunnskap om unge menneskers bostedspreferanser, som ett eksempel.

Forskning er en tung driver for innovasjon og samfunnsendring, både i næringslivet og i samspillet mellom offentlig og privat sektor. Effektiv og bærekraftig utnyttelse av naturressursene forutsetter kunnskap, kompetanse, kapital og attraktive lokalsamfunn, slik utvalget påpeker. FFA mener forskningsbasert kunnskap er vesentlig og etterlyser en tydeligere plassering av forskningsbasert kunnskap generelt og forskningsinstituttene rolle spesielt i utvalgets beskrivelse av dette samspillet. En evaluering fra Forskningsrådet viser at bedrifter øker sin verdiskaping vesentlig gjennom samarbeid med forskningsinstitutter. Denne verdien mener vi bør tas med i vurderingene av politikkutvikling.

Ordnningen med forskningsinstitutt som mottar statlig grunnfinansiering via Forskningsrådet ble etablert for å spille en vesentlig rolle i å styrke norsk næringsliv og bidra til ønsket samfunnsutvikling. De regionalt representerte instituttene har i utgangspunktet et særlig samfunnsansvar i sine regioner, men arbeider nasjonalt og internasjonalt på samme måte som de andre instituttene. Forskningsinstituttene er "no-profit" organisasjoner med forskning som hovedformål. Det er viktig at alle regioner får tilgang til best mulig kunnskap. Av og til vil denne være å hente nasjonalt og internasjonalt, i andre tilfeller vil lokalkunnskapen som de regionalt representerte instituttene har, være viktig for kunnskapsutviklingen som næringslivet trenger.

Kommentarer til utvalgets anbefalinger (kap.9)

Innledningsvis vil vi i all hovedsak stille oss bak utvalgets anbefalinger på de områdene som angår kunnskap/kompetanse i tilknytning til næringslivet. Vi kommenterer i det følgende bare de punktene hvor vi har supplerende eller divergerende synspunkter.

Utvalget mener:

- *Det bør etableres et eget verdiskapingsprogram for næringsutvikling i distriktene rettet inn mot bedrifter med høy andel av ansatte med høyere utdanning.*

FFA mener det er interessant at utvalget ønsker å se på hvordan forsterke vekst i næringslivet og beholde høy kompetanse i distriktene. Vi vil foreslå at en utvikler dette tiltaket i et samarbeid med næringslivet, universitet/høgskole og forskningsinstitutter der en bruker den tilgjengelige nasjonale kunnskapen til best mulig utvikling i hver region. Nettverk av ulike slag, som åpner for samarbeid, vil være sentralt. Det kan være alt fra enkle møteplasser til idélab eller klynger.

Vi vil også minne om de tidligere utredningen "Et kunnskapsbasert næringsliv" og klyngesatsinger. Kanskje er tiden inne til å utvikle strategier og virkemidler for bostedsattraktivitet og innovasjon et skritt videre, basert på utvalgets påpekning av utfordringer for distriktsnæringslivet.

Utvalget mener:

- *Det bør innføres insentiver for at universiteter, høyskoler og fagskoler skal etablere flercampusmodeller for å møte arbeids- og næringslivets behov over hele landet, samtidig som det skapes relevante kunnskapsmiljøer i krysningspunktet mellom utdanning, forskning og næringsliv*
- *Samarbeid om forskning og utvikling mellom universiteter, høyskoler, forskningsinstitusjoner, fagskoler og næringslivet i distriktene bør styrkes*
- *Regionale trainee-ordninger er målrettede og effektive ordninger som kan bidra til at bedrifter i distriktene lettere får rekruttert nyutdannede med ønsket kompetanse.*

Forsknings- og innovasjonsområdet er sektorovergripende. I snever forstand handler det om å bygge sterke næringsmiljøer og sterke klynger. Et sterkt næringsliv er forankret og basert på innovative bedrifter, som gjennom tett samarbeid kan samspille med utdannings- og forskningsmiljøer med relevant kompetanse som støtter opp om næringslivets behov for kunnskap.

FFA mener at for å hente ut potensialet som ligger i forsknings- og innovasjonssystemet, er det viktig å tilrettelegge for god samhandling mellom næringslivet, UH og forskningsinstitutter. Som nevnt har Norge forskningsinstitutter som er til stede i hele landet og som dekker en stor bredde av samfunnsområder. Instituttene samarbeider med bedrifter og offentlig sektor og ønsker å bidra til en bærekraftig utvikling i distriktene. Noen korte eksempler:

- IT-forum Sogn og Fjordane, hvor bedrifter, fylkeskommune, fylkesmann, kommuner, Høgskulen på Vestlandet og Vestlandsforskning har samarbeidet i en årrekke om digitalisering og bredbåndutbygging, med Vestlandsforskning som navet i samarbeidsforumet.
- Møreforskning har siden 2013 samarbeidet med norske produsenter av marine oljer som hovedsakelig er lokalisert i Møre-regionen. Sammen har de utviklet en egen sensorisk standard for marine oljer, som gjør det lettere å skille ulike kvaliteter til ulik bruk. Konkurrenter samarbeider om forskning som gir felles standarder der den enkelte kan ta ut fortjenester for sine produkt. Dette gir et konkurransefortrinn for norsk næring i et voksende internasjonalt marked. De har blant annet også dokumentert ulike marine oljers helseeffekter.
- Et mangeårig samarbeid mellom reiselivsnæringen i Nordland og Nordlandsforskning, har resultert i at næringen har utviklet seg fra å være en fragmentert næringssektor med små aktører med lav inntjening, deltidsstillinger, familiebedrifter, sesongarbeidere, m.m. til å bli langt mer robust med bedre kvalitet, flere heltids- og helårs arbeidsplasser, økt verdiskaping, bedre samhandling med hverandre, bedre kvalitet, mer oppmerksom på markedsføring og kundebehov.

Næringslivet trenger kompetanse tett på, både faglig og geografisk. Forskningsinstituttene erfarer at det er behov for kompetanse som er dynamisk og fleksibel og som har kapasitet til å bistå der og da. I lys av

dette er det et sterkt behov i regionene for et oppegående og handlekraftig virkemiddelapparat som kan matche næringslivets behov i en tid der endringer, omstilling og utvikling skjer raskere og raskere. Samtidig må en legge til rette for å bruke den beste tilgjengelige kompetansen der det er dette som vil styrke det regionale næringslivet og offentlig sektor best.

Kompetansemiljø som ligger tett på næringsliv og klynger, danner grunnlag for korte «linjer» mellom behov og innovasjon. Forskningsmiljø som er tett på, har solid kjennskap til regionale fortrinn og flaskehals, relevant kompetanse som næringslivet trenger, kjenner næringslivet, har etablert gode relasjoner til næringslivet over tid, samtidig som de kan bidra med nettverk til andre nasjonale og internasjonale akademiske miljø. Dette er utløsende for verdiskaping. Kompetansemeglerfunksjonen er ett eksempel hvor forskningsinstituttens kompetanse og brobyggerfunksjon bør anvendes. Vår erfaring er at kompetansemegling blir best hvis den er forankret i et forskningsmiljø som kjenner forskningsverdenen og dens krav og betingelser.

Erfaringene med regionale trainee-ordninger er også gode og bør tas videre.

FFA støtter utvalgets anbefaling om at samhandlingen bør styrkes og at det tilrettelegges for å hente ut mer av potensialet som ligger i at kunnskapsmiljøene er tett på bedriftene. Realisering av næringsmessige muligheter krever kunnskap, nærhet og en effektiv kombinasjon av virkemidler.

Utvalget mener:

- *Samtidig utløser distriktsnæringslivet forholdsvis store andeler av Skattefunn, Forregion og Regionale forskningsfond (RFF). Det viser at det både er etterspørsel og behov for FoU-rettete virkemidler og evne til å gjennomføre forskningsrettede utviklingsaktiviteter i distriktsnæringslivet. Utvalget mener det kan forklares med at Forregion og RFF gjennom fylkesfordelingen gjør det lettere å tilpasse innsatsen etter regionenes behov og muligheter for utvikling i distriktsnæringslivet.*
- *Nasjonale ordninger er imidlertid ikke tilstrekkelig for omstilling og videreutvikling av næringslivet i distriktene. Regionalt forvaltede virkemidler på ulike nivåer kan tilpasses regionale behov og bør styrkes. Dette gjelder den regionale innsatsen som stimulerer distriktsnæringslivet til å bruke mer forskningsbasert kunnskap i egen utvikling gjennom samarbeid med FoU-miljøer, blant annet gjennom RFF og Forregion.*

Et bredt og differensiert virkemiddelapparat som er tett på behovene både nasjonalt og regionalt vil stimulere til å bygge ny kunnskapsbase, rask innovasjon og utvikling og bidra til hele bredden fra innovasjon i store selskaper til nyetableringer og regionale SME. Vi vil anbefale at en ser de regionale, nasjonale og internasjonale virkemidlene som en helhet som samspiller.

FFA vil peke på den viktige funksjonen RFF har fått som mobiliserings- og kapasitetsbyggende virkemiddel for næringslivet i distriktene. RFF legger til rette for at bedrifter og kunnskapsmiljø sammen bygger utviklingskapasitet med utgangspunkt i regionens behov og næringslivets utviklingspotensiale. FFA mener at RFF har vist seg å være komplementært til nasjonale og internasjonale virkemidler. For eksempel er det mange gode eksempler på at RFF har vært utløsende for å mobilisere og bygge kunnskap og kapasitet i et samarbeid mellom bedrift og forskningsinstitutt, og dermed kvalifisert for gjennomslag i Forskningsrådets og EUs forsknings- og innovasjonsvirkemidler. Dette samspillet vil vi anbefale at forsterkes for å stimulere distriktsnæringslivets utvikling og konkurransekraft.

Realisering av de næringsmessige mulighetene i en region krever kunnskap, kompetansemiljø, nærhet og en effektiv kombinasjon av virkemidler. Forskningsinstituttene ønske å bidra i dette samspillet. Vi takker for muligheten til å gi våre innspill og ønsker lykke til med et viktig arbeid!

Vennlig hilsen

Lars Holden
Styreleder FFA

Agnes Landstad
Daglig leder FFA